
ВИЩА ШКОЛА

УДК 378.016:[373.5.011.3-051:81'243]
DOI: 10.15330/esu.15.60-65

Ольга Безкоровайна,

доктор педагогічних наук, професор,
Рівненський державний гуманітарний
Університет (м. Рівне, Україна)

Olga Bezkorovayna,

Doctor of pedagogical sciences, Professor,
Rivne state humanitarian the university
(Rivne, Ukraine)

olg2686@gmail.com

Галина Павлюк,

кандидат педагогічних наук,
вчитель початкових класів
(м. Рівне, Україна)

Galina Pavlyuk,

Candidate of pedagogical sciences,
primary school teacher (Rivne, Ukraine)

olg2686@gmail.com,

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING FOR PRIMARY SCHOOL

У статті проаналізовано психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. Конкретизовано суперечності у сучасній вищій педагогічній професійній освіті. Проаналізовано особливості підготовки студентів до викладання іноземної мови у початкових класах. Висвітлено порівняльний аналіз досвіду роботи вітчизняних та зарубіжних науковців. Запропоновано шляхи розв'язання даної проблеми. Розкрито їх зміст для удосконалення навчально-виховної роботи майбутніх вчителів англійської мови. Визначено основні цілі професійної підготовки вчителів іноземної мови початкових класів. Окреслено актуальні проблеми підготовки вчителів іноземних мов початкової школи.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель, іноземна мова, початкова школа.

The Psychological and Pedagogical Aspects of Future Foreign Language Teachers Professional Development for Primary school are analysed in the article. Contradictions are specified in modern higher pedagogical-professional education. The features of preparation of students are analysed to teaching of foreign language in initial classes. The comparative analysis of experience of home and foreign scientists is reflected. The ways of decision of this problem are offered. Their maintenance is exposed for the improvement of educational-educator work of future teachers of English. The primary purposes of professional preparation are certain teachers of foreign language of initial classes. The issues of the day of preparation of teachers of foreign languages of initial school are outlined. Recommendation of Committee of Ministers of CE in relation to a study and teaching of modern languages in Europe and task in a study and teaching of the modern European languages it is analysed. Necessary recommendations that touch forming of professional competence in preparation of future teacher

of foreign language of initial school are described . The base to the competence of graduating student of pedagogical higher educational establishment are distinguished, what modernisations of higher pedagogical education predefined by a necessit. The internalss of teacher, that would provide realization of aims of studies and his efficiency, are gone into detail. The eventual whole studies of foreign language are described as future professionally-pedagogical activity in linguistic universities, institutes and on the faculties of foreign language, that is dictated by the different aspects of language acquisition. Indicated that professional preparation of teacher of foreign language must be based on possessing a foreign language as by the means of verbal and writing communication in all spheres of communication, and also as by the means of pedagogical activity under various conditions taking into account the aims of studies, age-old features of schoolchildren and them language preparation. It is well-proven, having regard to the requirements of position papers, and also looks of foreign and home teachers on the problem of feature and essence of preparation of future teacher of foreign languages at initial school, that studies and professional perfection must provide a basis of professional development of teacher.

Key words: professional preparation, teacher, foreign language, initial school.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах сьогодення, питання формування професійної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи постає особливо гостро, оскільки пов'язане з тенденціями розвитку українського суспільства: змінюється соціокультурний контекст вивчення іноземних мов, що входять до системи мов міжнародного спілкування, підвищується попит на спеціалістів, які вільно володіють іноземною мовою та культурою спілкування, що, в свою чергу, висуває додаткові вимоги до цієї професії. А це значною мірою змушує переглянути і зміст підготовки вчителя, який навчає іноземної мови учнів початкової школи.

Реформація системи освіти спричинила підвищення суспільних очікувань до праці вчителів: адже саме на них покладається реалізація започаткованих науковцями та політиками змін. В умовах підвищення мобільності працівників, відкритості кордонів особливої значущості набуває праця вчителів іноземних мов, а одним із першочергових завдань сьогодні є, таким чином, модернізація їхньої професійної підготовки, орієнтованої на досягнення закладеного відповідним стандартом рівня професійної компетентності.

Підготовка майбутнього вчителя іноземних мов до роботи в початковій школі залишається одним з пріоритетних напрямів європейської освіти. Адже кваліфікований вчитель в початковій школі розкриває повноцінний розвиток молодшого школяра. Саме тому перед професійною освітою постає питання вдосконалити систему підготовки вчителів іноземних мов початкової школи в європейських країнах, забезпечивши тим самим єдність базових засад у формуванні фахівця даного напрямку. Актуальним залишається це питання і для української вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми і на які спирається автор. Як свідчить аналіз педагогічної літератури та наукових матеріалів, підготовка майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до професійної діяльності набуває статусу актуальної проблеми в суспільстві. Тому різні аспекти формування особистості педагога та питання вдосконалення підготовки фахівців у вищих педагогічних закладах висвітлено в дослідженнях

О. Абдулліної, О. Дубасенюк, Л. Калініної, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Кузя, О. Мороза, Н. Половникової, В.Редька, І. Самойлюкевич, В. Семиченко, В. Слатьоніна, Г. Троцко, Н. Хміль, О. Щербакова та ін. В їх працях робиться наголос на формуванні компетентного педагога, на зміні самого характеру вивчення майбутніми вчителями іноземних мов в початковій школі: замість минулої орієнтації на оволодіння граматичними структурами тепер більше уваги приділяється оволодінню міцними навичками живої мови як інструменту комунікації і взаємодії [3].

Тому метою нашої статті є аналіз психолого-педагогічних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні професійно-педагогічну підготовку викладачів іноземних мов регламентує Закон України “Про вищу освіту”, Національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Цільова комплексна програма “Вчитель” [8].

Майбутній педагог повинен розуміти, що бажаних опанувати іноземну мову постійно зростає. Так, за даними Eurydice, мережі з обробки та моніторингу інформації з освіти країн-членів ЄС, англійська, французька, німецька, іспанська та російська мови становлять 95% від досліджуваних європейськими школярами іноземних мов. За даними опитування, проведеного Європейською Комісією, як другу мову європейці відзначили англійську (41%), французьку (19%), німецьку (10%), іспанську (7%) і італійську (3%) [5].

Враховуючи бажання учнів оволодіти іноземною мовою та соціальне замовлення суспільства, школи та ВНЗ запроваджують вивчення іноземної мови як другого фаху в поєднанні з іншими дисциплінами.

Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи щодо вивчення та викладання сучасних мов у Європі визначає завдання у вивченні та викладанні сучасних європейських мов:

- посилене використання іноземних мов у викладанні немовних дисциплін, таких як: історія, географія, математика та інші; а також забезпечення сприятливих умов для цього виду діяльності;
- відпрацювання моделей співробітництва між країнами ЄС в галузі лінгвістичних обмінів студентами вищих навчальних закладів з метою надання можливостей кожному використовувати аутентичні матеріали для вивчення та активного застосування іноземних мов;
- широкої підтримки нового підходу до вивчення іноземних мов в рамках концепції неперервної особистої освіти шляхом забезпечення необхідної матеріальної (ресурсної) бази;
- поступового вдосконалення володіння іноземними мовами від “порогового рівня комунікації” (Threshold Level) до здатності вільно спілкуватися [5].

Визначили необхідні рекомендації, що стосуються формування професійної компетентності в підготовці майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи:

- підтримувати педагогічні навчальні заклади всіх рівнів у ретельній підготовці навчальних програм з вибудованими в логічній послідовності;
- цілями та задачами, що включають лінгвістичні, дидактичні, психологічні та інтеркультурні компоненти підготовки майбутніх учителів іноземних мов початкової школи;

- сприяти впровадженню в освітні технології нового виміру у викладанні іноземних мов “учитися учити”, що є ключовим поняттям концепції неперервної особистої освіти;
- допомагати та заохочувати викладачів педагогічних навчальних закладів до використання нового підходу у викладанні іноземних мов, що в документах Ради Європи зазначається як “автономія особи, яка вивчає сучасні мови” і визначається як здатність особи до більш незалежного та ефективного навчання, що є основою для неперервної особистої освіти та вдосконалення комунікативних умінь в умовах розвитку зміни оточуючої дійсності [7].

Вітчизняні педагоги-науковці велике значення надають підготовці майбутнього вчителя іноземної мови в початковій школі до особистісно-орієнтованої освіти, яка полягає у здатності до постійного збагачення своєї духовної, фахової, педагогічної та професійної культури, бути професійно компетентним тощо.

Професійна компетенція – це сукупність теоретичних знань з педагогіки, психології, методики викладання предмету та вмінь їх практичного використання в роботі в загальноосвітньому навчальному закладі [6].

Необхідність модернізації вищої педагогічної освіти дозволяє виділити такі базові компетентності випускника педагогічного ВНЗ:

- 1) прийняття активної життєвої і професійної позиції;
- 2) орієнтація на соціальне і професійне самовизначення і самореалізацію, здатність до самоорганізації;
- 3) освоєння основних професійних навиків, практичних умінь в професійній сфері;
- 4) формування й володіння професійними цінностями і якостями, що відповідають загальнолюдським нормам;
- 5) досягнення сучасного загальнокультурного рівня і сформованість професійної культури [3].

Крім того, у підготовці педагога важливими є такі характеристики: професіональна мотивація, фундаментальність, методологічна обґрунтованість, професійна направленість підготовки студентів, багатофункціональність, комплексність в змісті, організації, методиці та контролі, емоційна насиченість, активізація самостійної пошукової навчальної та науково-дослідної роботи студентів. Необхідно зазначити, перед майбутнім вчителем іноземної мови визначається також проблема переходу від масово репродуктивної до розвиваючої, творчої й особистісної освіти, що створює умови для виявлення і формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя [4].

Насамперед, використовувати в педагогічних дисциплінах проєктивні технології, вчити майбутнього вчителя створювати проєкти початкової школи сьогоденного і завтрашнього дня, проєктувати і будувати професійні стосунки [2].

Кінцеві цілі навчання іноземної мови (ІМ) як майбутньої професійно-педагогічної діяльності в лінгвістичних університетах, інститутах і на факультетах ІМ продиктовані двохаспектністю оволодіння мовою. З одного боку, випускник має володіти ІМ практично як засобом спілкування. З іншого – він має набути професійних знань та оволодіти професійно значущими вміннями, необхідними для майбутньої професійно-педагогічної діяльності. У комплексі завдань у сфері професійної підготовки майбутніх вчителів ІМ першочергового значення набуває завдання посилення комплексної професіоналізації, провідна ідея якої полягає в

формуванні у студентів – майбутніх вчителів ІМ – системи професійно значущих умінь. Адже професійна майстерність учителя визначається перш за все рівнем володіння ним професійними вміннями.

Навчання іноземної мови як навчання спілкування вимагає від учителя таких якостей, які забезпечили б реалізацію цілей навчання та його ефективність. Вчитель є джерелом інформації, лідером колективу, взірцем морально-етичних норм поведінки, прикладом майбутньої мовленнєвої діяльності, організатором психологічного клімату і керівником взаємовідносин в учнівському колективі. Зростають вимоги до особистих якостей учителя, його професійної підготовки. Сучасний вчитель як особистість характеризується такими якостями:

- 1) широкою освіченістю, загальною культурою, інтелігентністю, високо розвиненою моральною свідомістю, почуттям відповідальності за свою працю;
- 2) любов'ю до дітей, тактом, здатністю формувати всебічно розвинену, творчу особистість школяра;
- 3) глибокими знаннями та професійним мисленням, що дає змогу розуміти суть педагогічних явищ та приймати оптимальні рішення питань навчання іноземної мови, умінням творчо використовувати передовий педагогічний досвід, індивідуальним стилем роботи;
- 4) потягом до самоосвіти та самовдосконалення.

Професійна підготовка вчителя іноземної мови повинна включати в себе володіння іноземною мовою як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах спілкування, а також як засобом педагогічної діяльності в різних умовах з урахуванням цілей навчання, вікових особливостей школярів та їх мовної підготовки.

Основні вимоги до практичної підготовки вчителя іноземної мови включають уміння реалізувати:

- комунікативно-навчальну функцію, яка складається з інформаційного, мотиваційно-стимулюючого і контрольного-коригуючого компонентів, тобто кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання іншомовного спілкування;
- виховну функцію, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови з урахуванням особливостей ступеня навчання;
- розвиваючу функцію, тобто прогнозувати шляхи формування і розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння іншомовним мовленням;
- освітню функцію, тобто допомагати учням в оволодінні уміннями вчитися, розширювати свій світогляд [1, с. 73].

Висновки представлено у статті дослідження і перспективи подальших наукових розвідок із зазначеного напрямку. Отже, беручи до уваги вимоги програмних документів, а також погляди зарубіжних і вітчизняних педагогів на проблему особливості і сутності підготовки майбутнього вчителя іноземних мов в початковій школі, вважаємо, що навчання і професійне вдосконалення повинні творити основу професійного розвитку вчителя, а також сприяти оптимальному розвитку молоді та спрямуванню її розуміння на проблеми і виклики майбутності.

Перспективою подальших наукових досліджень залишаються такі питання, як розробка методики використання сучасних ІКТ навчання у професійній

підготовці майбутніх учителів іноземної мови початкової школи; підготовка педагогічних кадрів до застосування сучасних ІКТ в навчальному процесі; підвищення мотивації вчителів та учнів до навчання і вивчення ІМ на основі інноваційних технологій.

Література

1. Глазкова І. Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності: Дис... канд. пед. н: 13.00.04 / Бердянський держ. педагогічний ун-т. Х., 2004. 273 с.
2. Сенченко В. О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Гуманізм та освіта. Електронне наукове видання матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції. 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (чотирирічний курс навчання : проект / кол. авт. : С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей (керівники), Ю.В. Головач та ін. ; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін. – К. : Злагода, 1999. – 186 с. 3. 4. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць: У двох частинах / За редакцією Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. Ч. 1. Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. 432 с.
4. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. 180 с.
5. Лихачев Б. Т. Сущность, критерии и функции научной педагогики //Педагогика. 1997. № 6. С. 21-26
6. Халимон І. Й. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя з другої спеціальності Іноземна мова : монографія; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : [Вид- во НДУ ім. М. Гоголя], 2010. 199 с.
7. Цільова комплексна програма “Вчитель”. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*, 1997, №24. К.:Педагогічна преса. С.11-25.

References

1. Hlaskova I. Ya. Pidhotovka maibutnoho vchytelia do orhanizatsii navchalnoho dialohu v profesiinii diialnosti: Dys... kand. ped. n: 13.00.04 / Berdianskyi derzh. pedahohichniy un-t. Kh., 2004. 273 s.
2. Senchenko V. O. Formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii studentiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. Humanizm ta osvita. Elektronne naukove vydannia materialiv VIII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. 2006. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>.
3. Prohrama z anhliiskoi movy dlia universytetiv / instytutiv (chotyryrichnyi kurs navchannia : proekt / kol. avt. : S.Iu. Nikolaieva, M.I. Solovei (kerivnyky), Yu.V. Holovach ta in. ; Kyiv. derzh. linhv. un-t ta in. K. : Zlahoda, 1999. 186 s. 3. Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity: Zbirnyk naukovykh prats: U dvokh chastynakh / Za redaktsiieiu L. L. Tovazhnianskoho ta O. H. Romanovskoho. Ch. 1. Kharkiv: NTU “KhPI”, 2002. 432 s.
4. Pukhovska L. P. Profesiina pidhotovka vchyteliv u Zakhidnii Yevropi: spilsti i rozbizhnosti: Monohrafiia. K.: Vyshcha shkola, 1997. – 180 s.
5. Lykhachev B. T. Sushchnost, krytery y funktsyy nauchnoi pedahohyky //Pedahohyka. 1997. № 6. S. 21-26
6. Khalymon I. Y. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia z druhoi spetsialnosti Inozemna mova : monohrafiia / I. Y. Khalymon; Nizhyn. derzh. un-t im. M. Hoholia. Nizhyn : [Vyd- vo NDU im. M. Hoholia], 2010. 199 s.
7. Tsilova kompleksna prohrama “Vchytel”//Informatsiinyi zbirnyk Ministerstva osvity Ukrainy, 1997, №24. K.:Pedahohichna presa. S.11-25.

Одержано статтю: 22.03.2019

Прийнято до друку: 15.04.2019